

Työn uudet muodot -seminaari 15.9.2010

TJS Opintokeskus ja toimihenkilökeskusjärjestö STTK käynnistivät helmikuussa 2010 ESR-kehittämishajelmasta rahoitetun hankkeen päättyöläisten tukemiseksi. Unelmia uudesta työstä -hankkeen tavoite on tukea epävarmassa työelämässä työskenteleviä ja parantaa heidän työolojaan ja työehtojaan. Työn uudet muodot -seminaari on osa hanketta.

Seminaarin esitykset referoi hankkeen vetäjä, kehittämisasiantuntija Sikke Leinikki, TJS Opintokeskus.

Luova talous ja työn uudet muodot – kolmas tie

Riitta Ylätalo, johtava asiantuntija, PKT-säätiö

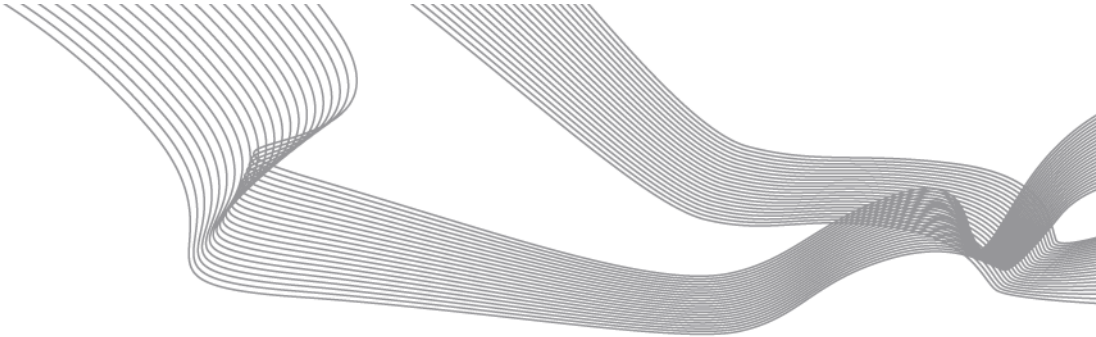
Riitta Ylätalo toimi vastavalmistuneiden urasuunnittelun ohjaajana kunnes siirtyi Työ- ja elinkeinoministeriön luovan talouden strategiseen hankkeeseen. Hankkeen tavoitteena on kehittää luovan osaamisen toimintaympäristöä. Ylätalo kertoi hankkeesta TJS Opintokeskuksessa 15.9.2010 pidetyssä seminaarissa.

Ylätalo kertoo, että luovan talouden strategiahanketta viedään eteenpäin asiantuntijatyönä työryhmässä, jossa on asiantuntijoita Uudenmaan ELY-keskuksesta, naisryrittäjistä, Suomen taiteilijaseurasta, Aalto yliopiston kauppakorkeakoulusta, Journalistiliitosta ja Työn- ja elinkeinoministeriöstä. Ryhmässä tarkastellaan luovaa taloutta ja työn uusia muotoja työllisyyden, tasa-arvon ja kasvun näkökulmista siten, että mahdollisimman moni työllisyyden este poistuisi, itsensä työllistävät olisivat tasa-arvoisessa asemassa verrattuna palkansaajiin ja yrittäjiin ja että monipuolinen verkosto loisi myös kasvulle pohjaa.

Ryhmä pyrkii esittämään mielekkäitä ratkaisuja itsensä palkkatyön ja yrittäjyyden välimaastossa työllistävien sosiaali- ja työttömyysturvaa ja eläkkeitä koskeviin erityiskysymyksiin. Itsensä työllistävät voivat olla viranomaisnäkökulman mukaan joko palkansaajia, yksinyrittäjiä, opiskelijoita, apurahan saajia tai työttömiä. Siksi hankkeen tavoitteena on, että tämä ryhmä huomioidaan tulevaisuudessa paremmin myös työ- ja elinkeinohallinnon koulutus- ja neuvontapalveluissa. Hankkeeseen liittyy myös joustoturvan kehittämishanke, jota koordinoi hankepäällikkö Olli Sorainen, starttirahan käytöstä ja elämästä starttirahapäätöksen jälkeen teetetty selvitys sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön Tarja Cronbergilta tilaama selvitys taiteilijoiden ja tutkijoiden sosiaaliturvasta. Cronbergin selvitys ehdottaa 11 toimenpidettä luovan kasvun ja taiteilijoiden toimeentulon parantamiseksi. Siinä ehdotetaan mm. että itsensä työllistävät rinnastetaan palkansaajiin ja heidän eläkeasiansa keskitetään Melaan eli Maatalousyrittäjien eläkelaitokseen.

Luovan talouden strategiahankkeessa yhtenä lähtökohtana on näkemys, että etenkin luovassa työssä erilaiset siirtymäkohdat työn-opiskelun-työttömyyden-yrittäjyyden välillä vaativat ohjausta. Luovan talouden hankkeen tavoitteena on työllistymisen esteiden kartoittaminen luovan työn tekijöiden verotuksessa ja työttömyysturvassa. Ajatuksena on, että yrittäjyys on yksi tapa itsensä työllistämiseen, mihin TE -hallinnon tulee henkilöasiakkaitaan rohkaista. Yrittäjäasiakkaan kannalta oman näköinen elämä tekee onnelliseksi.

Hankkeen tärkeyttä Ylätalo korostaa kertomalla yksin yrittäjien ja työnantajayritysten määrän kasvusta, joka on kasvanut voimakkaasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Kun yksinyrittäjiä vuonna 1998 oli noin 120 tuhatta, oli heitä vuonna 2008 noin 148 tuhatta. Samaan aikaan työnantajayritysten määrä on kasvanut hyvin maltillisesti. Suomessa on totuttu ohjaamaan työelämää kolmen toimijan voimin. Ohjaajia ovat valtio, ay-liike ja muutamat suuryritykset. Kuitenkin Aalto yliopiston pienyrityskeskuksen tutkimusjohtaja Jari Handelberg on todennut, että pien- ja mikroyritysten verkostomainen ja nopea kasvu on uusien innovaatioiden ja kasvun edellytys.

Ylätalo toteaa, että näitä pien- ja mikroyrityksiä ei ole huomioitu sosiaali- ja työttömyysturvan rakentamisessa, ja siksi pienyrityksille syntyy uuden tyyppisiä ongelmatilanteita. Esimerkiksi yrittäjyystulkinnat ovat ongelmallisia ja jättävät sosiaaliturvaan aukkoja. Heiltä myös puuttuu kollektiivinen neuvottelu-oikeus. Siksi pitäisikin olla neuvonta ja asiantuntijapalveluita juuri tälle ryhmälle, jotta heitä voidaan jo varhaisessa vaiheessa ennen ongelmien syntymistä neuvoa ja tukea. Lisäksi tarvitaan ns. kokeilevan yrittäjyyden määritelmä, josta olisi helppo siirtyä takaisin työttömyysturvan pariin, jos yrittäjyys ei kannata.

Luovien alojen työnhakijoille on päätetty kokeilla omaa informaatio- ja työnhakukeskusta Turun kulttuurikeskuksen alueella vuonna 2010. Uudenmaan ELY-keskuksessa puolestaan on meneillään ennakoinnista kasvua -projekti, jossa samassa vaiheessa olevat yritykset muodostavat ryhmän saadakseen vertaistukea toiminnan ongelmakohtien ratkaisemiseksi.

Ylätalon mukaan suuria rakenteellisia uudistuksia valmistellaan ministeriöiden ja järjestöjen Luova Ventures -verkostossa virtuaalisella alustalla. Verkosto kehittää ratkaisuja ja ideoita kehittäjätoimijalle, joka puolestaan toteuttaa niitä. Verkostossa ovat mukana OKM, TEM-konserni, alan järjestöt ja muut ministeriöt.

Mitä uusi talous konkreettisesti tarkoittaa ay-liikkeen kannalta

Petri Savolainen, Edunvalvontajohtaja, Suomen Journalistiliitto

Ylätalon taustoittavan esityksen jälkeen Petri Savolainen kertoi uudesta taloudesta ay-liikkeen kannalta.

Savolainen kuvaa, kuinka etenkin toimittajien kohdalla vakiintunut työ on pirstoutunut ja pirstoutuu edelleen. Journalisteista jo joka kolmas työsuhteessa oleva on määräaikaisessa työsuhteessa, tulee tarvittaessa töihin tai toimii freelancerina (joko työsuhteessa tai yrittäjänä). Vakituksessa työsuhteessa olevien jäsenten määrä laskee. Euroopassa jo puolet journalisteista on freelancereita.

Journalistien työehdot määritellään työehtosopimuksissa, joita Suomessa tällä hetkellä on kahdeksan. Näihin on saatu parannuksia epätyypillisten työsuhteiden valvontaan: mm. luottamusmiehellä on oikeus saada tiedot määräaikaisuuksien perusteista ja ulkopuolisen työvoiman käytöstä.

Savolainen kertoo, että Journalistiliitto on tehnyt projekteja ja selvittänyt työnantajakohtaisesti työsuhteita sekä toteuttanut kyselyjä epätyypillisten työsuhteiden käytöstä. Myös luottamusmiehet ovat tehneet työnantajakohtaisia selvityksiä määräaikaisista työsuhteista: näin on saatu vakinaistettua satoja henkilöitä.

Journalistiliitossa epätyypillisten työsuhteiden edunvalvonnan kuopat ovat:

- Määräaikaisia työsuhteita ei saada riitautettua, työnantajat sopivat viimeistään oikeussalin ovella.
- Tarvittaessa työhön kutsuttavien sopimukset ovat kirjavia, ne voivat olla määräaikaisia tai pysyviä, työajaltaan 0-37,5 tuntia. Toimintapolku etenee siten, että ensin työsuhde vakinaistetaan, sitten osa-aikaiselle on tarjottava lisätunteja ja lopulta päästään pysyvään kokoaikaiseen työsuhteeseen.
- Nuoria on hankala saada riitauttamaan työsuhteensa.
- Mahdollisuus toimia kollektiivisesti on heikko. Pitäisi löytää ay-liikkeen yhteisiä keinoja, mm. kollektiivinen riitautusoikeus.

Freelancerina työtä tekevistä osa on työsuhteessa, osa yrittäjiä. Yrittäjätyö liittyy erityisesti lehdistössä tehtävään freetyöhön. Tällöin työtä tehdään omissa tiloissa, omilla laitteilla ja oman aikataulun mukaan. Muodollisesti yrittäjyyden määritelmä siis täyttyy. Journalisteista nämä freelancerit edustavat itsensä työllistäviä. Näille ei-tösuhteisille on lehdistössä onnistuttu neuvottelemaan kauppatapasopimus alan työnantajaliito kanssa. Tämä auttaa tiettyjen perälautaehtojen sääntelyssä. Tämän lisäksi Journalistiliitossa pyritään lehtikohtaisiin neuvotteluihin. Ongelmana näissä sopimuksissa on se, etteivät ne muodosta

vähimmäisehtoja, vaan yrittäjät voivat aina sopia toisin (myös heikommin ehdoin). Tämä tulee vastaan erityisesti palkkioiden ja tekijänoikeuksien suhteen. Kilpailulainsäädäntö ei aseta esteitä palkkio-ohjeistuksen teolle, kun ohjeistus perustuu tilastotietojen käyttöön ja kesimääräisyyksiin eli vähimmäispalkkioista ei voida puhua. Tilastot kertovat, että freelancereiden ansiotaso on vakituksissa työsuhteissa työskentelevää alhaisempi: vakinaiset ansaitsevat keskimäärin 3500 ja freelancerit 2000 euroa kuukaudessa.

Itsensä työllistävien ongelmakentät ovat: työttömyyskassa ei voi vakuuttaa itsensä työllistäjiä, työttömyysturvaa ei saa kausityyppiseen työttömyyteen, koska työttömyysturvan edellytyksenä on toiminnan lopettaminen tai keskeyttäminen kokonaan. Muussa tapauksessa karenssi on neljä kuukautta. Lisäksi yrittäjäeläke on kallis ja kollektiivinen neuvottelu-oikeus puuttuu, matkakulujen ja alv:n korvaaminen ongelmallista.

Lobbaus vaatii yhteistyötä, toteaa Savolainen. Siksi etsitään järjestöjen yhteistyöryhmässä (SJL/SFJ, Muusikkojen liitto, SAK, JHL, STTK, Akavan Erityisalat) yhteisiä vaikuttamiskeinoja tulevaan hallitusohjelmaan. Lopuksi Savolainen toteaa, että itsensä työllistävien edunvalvonnan kenttä on äärimmäisen työläs ja haastava, silti kannattaa toimia. Suomessa on noin 160 000 yksinyrittäjää, joista ammattiliittojen ja Suomen yrittäjien ulkopuolelle jää noin 50 000 yksinyrittäjää, joita ei kukaan edusta eivätkä julkisen hallinnon palvelut ulotu heihin.

